

8.4.2021

EOAK/2022/2021

Sosiaali- ja terveysministeriö

PL 33

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Lausuntopyyntöne 19.3.2021, VN/3629/2021

ASIA: Lausunto luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi kansalaisen käyttöliittymään liitettävistä toiminnoista

Ministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi kansalaisen käyttöliittymään liitettävistä toiminnoista. Esitän lausuntonani seuraavaa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen tarkoituksena olisi mahdollistaa uusien toimintojen liittäminen kansalaisen käyttöliittymään, Omakanta-palveluun. Asetus annettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (asiakastietolaki, 159/2007) 19 §:n 5 momentin nojalla. Kansalainen voisi jatkossa saada kansalaisen käyttöliittymän avulla Omakanta-palvelusta todistuksen kaikista hänelle annetuista rokotuksista ja todistuksen laboratoriotutkimustensa tuloksista.

Vaikka sääntely koskisi kaikkia rokotuksia ja laboratoriotutkimusten tuloksia, sääntely liittyisi erityisesti covid-19-pandemiaan liittyviin rokotus- ja testitodistuksiin.

Mielestäni on hyvä, että kansalaisten Omakanta-palvelua kehitetään. Koska kaikki eivät kuitenkaan käytä tai pysty käyttämään Omakanta-palvelua, henkilön tulisi voida halutessaan saada todistukset myös paperisena versiona rokotuksen antaneelta taholta. Tämä olisi hyvän hallinnon palveluperiaatteen mukaista ja ottaisi huomioon asiakasnäkökulman ja ihmisten erilaiset toimintaedellytykset asiointissa.

Vapaaehtoisista covid-19-rokotuksista annetussa valtioneuvoston asetuksen (1105/2020) 4 §:n 3 momentissa säädetään nimenomaisesti, että rokotetulle on tarvittaessa annettava todistus annetusta rokotuksesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (asiakasmaksulaki, 734/1992) 5 §:n 1 kohdan d alakohdan mukaan mak-

sun saa periä terveydenhuollon ammattihenkilön antamista todistuksista ja lausunnoista silloin kun ne eivät liity potilaan hoitoon. Viimeksi mainittua lainkohtaa on muutettu 1.7.2021 voimaan tulevalla lailla 1201/2020. Lainkohdan mukaan maksun saa periä terveydenhuollon ammattihenkilön antamista todistuksista ja lausunnoista lukuun ottamatta lääkärintodistusta tai -lausuntoa, joka tarvitaan asiakkaan hoidon tai kuntoutuksen saamiseksi, sairausvakuutuslain (1224/2004) 5 luvun nojalla lääkekorvauksen saamiseksi tai sellaisen lyhytaikaisen sairausloman tarpeen osoittamiseksi, jonka kesto on enintään mainitun lain 8 luvun 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun omavastuuajan pituinen.

Asetusluonnoksen muistiossa todetaan, että rokotustodistus tai covid-19-testitodistus ei ole hoitoon liittyvä todistus, jolloin kunta voi periä todistuksesta maksun.

Muistion mukaan asetuksessa tarkoitetut todistukset, kuten muutkin kansalaisen käyttöliittymän avulla näytettävät tiedot, perustuisivat terveydenhuollon palvelunantajien valtakunnalliseen arkistointipalveluun potilaasta tallentamaan tietoon. Palvelunantajat eli tiedon tallentajat vastaisivat siitä, että tiedot ovat oikein. Todistus luotaisiin ja varmennettaisiin teknisesti Kanta-palveluissa palvelunantajien tallentaman ja asiakastietolain 9 §:n mukaisesti allekirjoittaman tiedon perusteella. Asetuksessa ei säädettäisi todistusten käyttötarkoituksesta. Todistus annettaisiin potilaalle itselleen hänen valitsemaansa käyttötarkoitusta varten. Todistus voisi olla sähköinen, kuten esimerkiksi mobiililaitteelta esitettävä QR-koodi tai esimerkiksi paperituloste. Todistus olisi maksuton.

Muistion mukaan rokotustodistus tai covid-19-testitodistus siis ei ole asiakasmaksulain 5 §:n mukainen hoitoon liittyvä, maksutta annettava todistus, joten kunta voi periä todistuksesta maksun. Muistion mukaan todistus olisi kuitenkin maksuton.

Totean, että asetusluonnoksen ja sen muistion perusteella todistusten maksullisuus tai maksuttomuus jää epäselväksi. Jos todistus olisi maksuton potilaan hankkiessa sen Omakanta-palvelusta, mutta maksullinen, jos potilas pyytää sitä rokotuksen antaneelta taholta, potilaat olisivat maksun suhteen perustuslaissa säädetyin yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmallisella tavalla eriarvoisessa asemassa asiointitapansa ja sen valintaan mahdollisesti vaikuttavien henkilöön liittyvien syiden perusteella. Ilmeistä olisi myös, että rokotuksen antaneille tahoille aiheutuisi epätietoisuutta maksun määrittämisessä, mikä ei sekään olisi potilaan näkökulmasta asianmukaista.

Muistiosta ei käy ilmi, että todistusten maksullisuudesta tai maksuttomuudesta olisi tarkoitus säätää. Maksuttomuus on mainittu ainoastaan muistiossa.

Totean yleisellä tasolla, että terveydenhuollon maksujärjestelmän tulee olla selkeä ja täsmällinen. Tärkeää on myös perusoikeuksista johtuvien velvoitteiden huomioon ottaminen. Kyse on perustuslain 19 §:ssä julkiselle vallalle säädetyistä velvoitteista turvata jokaiselle riittävät terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä. Tästä seuraa velvollisuus määrätä maksut siten, että ne eivät saa siirtää terveyspalveluita niitä tarvitsevien tavoittamattomiin. Kyse on myös ihmisten yhdenvertaisuuden turvaamisesta. Sen vuoksi on välttämätöntä, että kunnallisista terveyspalveluista perittävistä maksuista säädetään laissa. Tätä tukee myös se, että kyse on terveyspalveluiden käyttäjien velvoitteista, jotka ovat asiakasmaksulain 17 §:n mukaan ulosottokelpoisia ilman tuomiota tai päätöstä. Lisäksi viitataan perustuslain 80 §:ään, jonka mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Esitystä tulisi jatkovalmistelussa vielä arvioida erikseen todistusten maksullisuuden tai maksuttomuuden osalta.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Esittelijäneuvos Kaija Tanttinen-Laakkonen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.